

A focipályák rögéhez kötve

A külhoni magyarok támogatásának politikájáról

PUBLICISZTIKA - LXII. évfolyam, 21. szám, 2018. május 25.

Április legvégén a vajdasági Csókán a Reneszánsz Mezőgazdasági Termelők Egyesülete szervezésében rendezték meg azoknak a gépeknek, illetve kapcsolható eszközöknek a kiállítását, melyeket a gazdák a Prosperitati pályázatok által vásároltak meg – így a hír. Főképpen régi traktoraikra kapcsolt új permetezőgépeket, műtrágyaszórókat és szénagereblyéket vonultattak fel a bánáti kisvárosban, akik mégsem a földekre mentek ki aznap. A magyar kormány (via Vajdasági Magyar Szövetség) támogatását csak meg kellett valahogy köszönni, középkorias módon hálát adni a hűbérúrnak, aki, íme – talán erre utal sejtelmesen a *reneszánsz* jelző –, ha nem is műholddal vezérelt új kombájnt hozott, de gereblyét.

Ám a kicsit is jobb becsülnie annak arrafelé, aki akar valamit, a rejtély inkább az, miképp mertek páran aznap mégis inkább permetezni. A vajdasági vazallus(ok)nak meg kell mutatnia(uk), hogy a magyarországi pénzek hogyan hasznosulnak, bizonyára bekerül majd a Semjén-féle nemzetpolitikai *klérus* jövő évi beszámolójába is – a tárcsák mellett, kopottas gúnyában, régi járműveik oldalán álló boldog parasztok képével, akik talán mégis inkább pöknének egyet, s mennének már a földre, dologidő van mégis. A pletykák szerint egyébként a nem tehetős gazdák a pályázathoz szükséges önrészt fel sem tudják mutatni – így a gazdagabbak segítenek be, majd viszik is az új traktort... De lehet, ez *fake*.

De volt ez másképp is Csókán. Itt volt Lederer Arthúrnak kastélya, aki a monarchiában a legismertebb gazdasági, állattenyésztő szakemberek közé tartozott. Minisztereket hívtak, vadászatot rendeztek hálaképp. „A legértékesebb trófeákat és a legnagyobb kártyanyereményeket az illusztris vendégek vihették haza. Össze is különböztek ezen, Korhecz Gyula (*Ledererrel együtt volt gyára, de övé volt a többség – a szerző*) ugyanis a kártyaveszteségbe még belenyugodott, de nem engedte, hogy az elé került vadat a miniszter lője le helyette” – olvashatjuk Podhorányi Zsolt *Mesélő délvidéki kastélyok – Mágnások a Bácskában és Bánságban 1700–1920* című könyvében.

Persze egy mai kastélytulajdonos aligha merésznélne nem átengedni a vadat a miniszternek. A szocializmus alatt amúgy is eltűnt e kastélyok java. Szintén Podhorányinál olvashatjuk, hogy „sajnos ma már sok topolyai is kikerekedett szemmel néz ránk, ha a kastély hollétéről érdeklődünk tőlük. Topolyán kastély? Manapság az anyaországban is célszerűbb a sportpálya felől tudakozódnunk, ha kastélyt keresünk – hisz sportkomplexumokat rendre az egykori főúri kastélyok közelében hozták létre. A futball gyepe mellett találjuk meg az egykori úri rezidencia romjait vagy nemritkán hűlt helyét.”

Igaz, ezt úgy egy évtizede írta, azóta az elit érdeklődési körébe kerültek mind a kastélyok, mind a stadionok, azok építése. A topolyai futballakadémia is rohamtempóval épül, mi másból, mint *magyar pénzből*. Igaz, nem túl nagy lépték ez, első körben három, majd bújtatottabban újabb másfél milliárd került a helyi vállalkozóhoz, aki a tizenezres városka „mezőgazdasági minisztere” is. De nyert prosperitatis (ezen az alapítványon ment át eddig több mint húszmilliárd forint ún. gazdaságélénkítő támogatás, és jön még legalább ennyi) pénzt cége is – amúgy a helyiek szerint a focipénzre nemigen van szüksége, de nemet meg ugyan miért mondjon az ajándéokra? Nem is illik.

Bár Szerbiában nem irracionális a fociba fektetni – garmadával adják el a fiatalokat, a gyengébbje jó Magyarba’ is. Zsemberi János Topolyai TSC-je amúgy a Puskás Akadémiával triblizik a vajdasági magyar falvakban, szülőfalum serdülőcsapata labdákkal gazdagodott, Bácsgyulafalván az öltözőt újították fel, Tornyosra meg szakmai tanács jut.

A határon átívelő futballegyesítés azonban nem kifejezetten a nemzetpolitikához tartozik. A lóvékat a Bethlen Gábor Zrt. kezeli, és a választásokra időzített *Nemzetpolitikai eredmények 2010–2018* című kiadványukban a foci és a gazdaságélénkítő programok nem is szerepelnek, pedig e támogatások összege – ha ezek kiszámíthatóak lennének, mert egy részük jó pár áttételen megy át (és vissza – ?!) – meghaladhatja a 2017. évi 82 milliárd forintot (bár a szövegben százmilliárdnál többre utalnak), ami Semjénék kezén át folyik (el). Ez az összeg 2011-ben még 14 milliárd körül volt. És persze, alkotmányos kötelesség a határon túliak segítése, kétségtelen, van-lehet otthontartó ereje az ösztöndíjaknak, az oktatási támogatásnak, az óvodaprogramnak, a szórvány megsegítésének – más államok is folytatnak ilyen (diaszpóra)politikát. Ám e keretből az igazán nagy összegek felsőoktatási intézményekre mennek el, mint Kárpátalján a beregszászi főiskolára – ám a hírek szerint lézengenek a diákok, és még inkább kérdéses, mi lesz a vészes fogyatkozás és elvándorlás után. A pénzek jó része pedig egyházi intézményeknél landol (iskolákra, műemlékekre), de ide sorolódott be a szabadkai zsinagóga felújítására szánt – bár a 2017 decemberében még odaítélt 106 millió bagatell.

A beregszászi főiskola, medencéstül, azért is állatorvosi ló, mert Kárpátalján a Vajdaság mellett a legkilátástalanabb a helyzet (amit csak tetőzött az ukrán–orosz konfliktus). A kárpátaljai magyarságról 2017-ben készült demográfiai felmérés, ám mintha suba alatt, amennyiben a választások előtt inkább ki se hozták az eredményeket. Mert a helyzet drámai. A 2011-es népszámláláson még 152 ezren vallották magukat magyarnak. A kormányzati támogatással végzett Summa 2017 kutatás (ezt azért az MTA Földrajztudományi Intézete is jegyzi) során 23 ezer embert kérdeztek meg, és számításaik szerint a mai létszám 131 ezerre tehető. Az állandó és az ideiglenes migráció is egyre nő. 2014 előtt évente átlagosan 900–950 fő költözött külföldre, ezután már évi 1200–1300 – egy egyre kisebb populációból! 2016-ban pedig 18–19 ezren voltak három hónapnál többet külföldön, azaz főleg dolgozni – és a célország egyre kevésbé Magyarország, hanem pl. inkább Csehország.

A kutatás ugyanakkor nem érinti azt az érzékeny kérdést, e magyarok között mennyi a magukat magyarnak valló, magyar nyelvű románok száma – a becslések 5, de 10 ezer emberre is utalnak –, mert Semjénék még gondolkodnak azon, ők erőforrások-e (jobbágyok, napszámosok lehetnének), vagy púp a háton, akik esetleg csak az oktatási támogatásra hajtanak, már ha tudnak. A közösség harmadánál is nagyobb szeletét a nyugdíjasok (vagy nyugdíjas korúak) alkotják – egyes becslések szerint akár 30 ezren is magyar nyugdíjra tettek szert. Az óvatosabb becslések inkább csak 15 ezer ilyen nyugdíjásról beszélnek (mivel a többit ez nem érdekli, vagy egyszerűen nem is tudja elintézni). A lényeg, hogy a külföldön keresők és a magyar nyugdíjból élők száma eléri a 35 ezret is a 131 ezerből. A Vajdaság esetében még nagyobb exodusról beszélhetünk (magyarországi nyugdíjat húzókról viszont nem). Az adatok pedig arra utalnak, hogy egyfelől egyre nagyobb a magyar támogatásoktól való függés, másfelől azok száma, akik végképp kitelepülnek, illetve külföldön keresik meg azt, amit otthon elköltenek (míg végleg ki nem települnek). A függés és az elvándorlás viszont kéz a kézben járnak végül – a nyugdíjasok lassan eltűnnek, az emigrálók egyre kevésbé járnak haza, vagyis a terület, mondjuk ki, kiürül.

A régi és új kormányzat azonban bizonyára másképp látja ezt, töretlen az optimizmus és a gereblyeosztás. Így a már említett „jubileumi” agitpropkiadványból megtudhatjuk, hogy 2016 a külhoni vállalkozók éve volt, és Potápi Árpád Jánosnak, az előző ciklus nemzetpolitikai államtitkárának jegyzetéből az is kiderül, hogy kutatásaik alapján „a külhoni magyar fiatal vállalkozók 60 százaléka, a családi vállalkozók 76 százaléka nem tervezi elhagyni a szülőföldjét”. Remek arányok, gondoljuk első körben. Ám ha megfordítjuk, hirtelen azt látjuk, hogy 40, illetve 24 százalékuk az emigráláson gondolkodik. És ők azok, akik vállalkoznak, akiknek van munkájuk, elvben keresetük is. Hát akkor mi lehet a többiekkel? És egyre nagyobb a módszertani probléma a felméréseknél, hogy azokat már nem lehet otthon megkérdezni, akik elmentek. A fenti adatok azért is riasztóak, mert látszik, hogy azok negyede – a családi vállalkozók – is a kivándorláson gondolkodik, akik vélhetően röghöz kötöttek, ők azok, akik pótkocsit kapnak a földműveléshez, fóliát a kertészkedéshez. A „sima” fiatal vállalkozók pedig persze eleve mobilabbak, nekik elég a laptop – azok beszerzését e pályázatok nem is támogatják.

Magyarországon a közmunkák révén (és persze más módszerekkel is) teremt függést a kormányzat. A határon túl ilyen magyar program nincs (bár helyiek így-úgy igen), de függés egyre inkább, már aki egyáltalán „megteheti”, azaz valamiféle jogalapja van arra, hogy függjön tőle. Hogy lélegeztetőgépen legyen ideig-óráig. Az ottani közösségek másik része viszont – hisz még függni sem tud – a másik társadalmi gyakorlathoz nyúl, a vándorbothoz. Ennek mikéntjéről és miértjéről viszont nem lehet eleget írni (és főleg a – naponta, hetente, havonta stb. – ingázókról, a visszaköltözőkről, nem utolsósorban a végképp kint maradókról).

De még állítja azt valaki, hogy a kormány nem költ eleget lélegeztetőgépekre, legalábbis a határon túl? Dehogynem. Csak inkább a tiszta levegőt elszívja.